

TIJORAT BANKLARINING KREDIT FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH

Mirzoyev Feruz Mamurjonovich

“Agrobank” ATB Shayxontoxur filial Front ofis

Korporativ biznes bo'limi bosh menejer

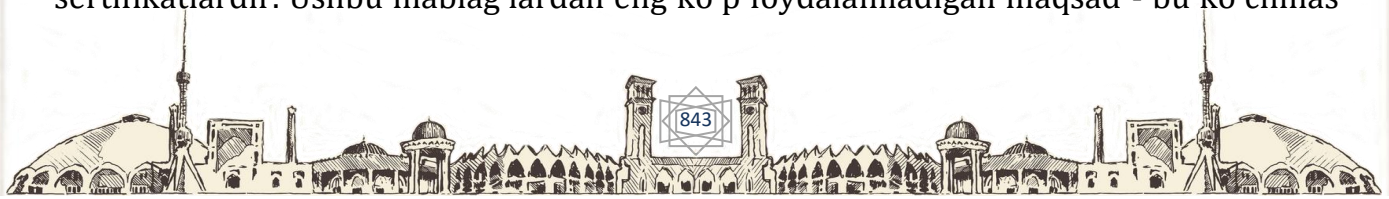
Annotatsiya: Moliyaviy tizim va iqtisodiyotda tijorat banklari muhim rol o'ynaydi. Ular iqtisodiyotni ta'minlab va kerak bo'lsa uni rivojlantirib turuvchi xususiyatga ega. Shuni aytib o'tish joizki, bank faoliyati yetarlicha bank resurslarini talab qiladi. Bank resurslarini mukammal ravishda tashkil etish va tejamkorlik bilan foydalanish har qanday banklarning samarali ishlashi uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu maqolda muallif ayni shu masalalar: tijorat banklarining ahamiyati, resurslari va ana shu resurslardan samarali foydalanish haqida batafsil fikr yuritadi.

Kalit so'zlar: bank resurslari, kredit resurslari, bank mablag'lari, jalb qilingan mablag'lar, depozitlar, banklararo kreditlar, muddatli depozitlar, bank balansi va h.k

KIRISH

Moliyaviy tizimning asosiy komponenti sifatida banklar omonatchilardan qarz oluvchilarga mablag'larni samarali ajratadilar. Ular moliyaviy xizmatlar ko'rsatadilar, bu esa jamg'arma va qarz olish imkoniyatlari haqida ma'lumot olish xarajatlarini kamaytiradi. Bu moliyaviy xizmatlar umumiy iqtisodiyotni yanada samaraliroq qilishga yordam beradi. Bu shunchaki akademik mashq emas; ko'plab sobiq sharqiy blokirovka mamlakatlari moliyaviy bozorlarni yaratish va bozorga yo'naltirilgan banklar va boshqa moliya institutlarini rivojlantirishni boshlaganda, bu savolga duch kela boshladilar. Banklar pul mablag'larini qarz olish yo'li bilan ishlaydi: odatda, depozitlarni qabul qilish yoki pul bozorlarida qarz olish orqali. Banklar jismoniy shaxslardan, korxonalaridan, moliya institutlaridan va hukumatlardan ortiqcha mablag'lari (jamg'armalari) bilan qarz oladi. Keyin ular bu omonatlar va qarz mablag'laridan (bankning majburiyatlari) kredit berish yoki qimmatli qog'ozlarni (bank aktivlari) sotib olish uchun foydalanadilar.

Banklar bu kreditlarni tadbirkorlik sub'ektlariga, boshqa moliya institutlariga, jismoniy shaxslarga va hukumatlarga (investitsiyalar yoki boshqa maqsadlar uchun mablag' kerak bo'lganda) berishadi. Foiz stavkalari qarz oluvchilar, kreditorlar va banklar uchun narx signallarini beradi. Bank tizimi depozit olish, kredit berish va foiz stavkalari signallariga javob berish orqali mablag'larni tejoychilardan qarz oluvchilarga samarali yo'naltirishga yordam beradi. Banklar, shuningdek, kredit karta bo'yicha 100 dollar miqdorda yoki milliard dollarlik korporativ birlashishni moliyalashtiruvchi yirik korporatsiyagacha bo'lgan qarz oluvchilarning keng doirasiga xizmat ko'rsatadi. Bu shuni ko'rsatadiki, banklarning mablag' manbalarining asosiy qismi depozitlar - cheklar, jamg'armalar, pul bozori depozit hisoblari va muddatli sertifikatlardir. Ushbu mablag'lardan eng ko'p foydalaniladigan maqsad - bu ko'chmas

mulk, tijorat va sanoat kreditlarini berish. Alohida banklarning aktiv va passiv tarkibi tarmoq ko'rsatkichlaridan farq qilishi mumkin, chunki ba'zi muassasalar ixtisoslashgan yoki cheklangan bank xizmatlarini ko'rsatadilar.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Bozor iqtisodiyoti sharoitida Yaratilgan resurslar tijorat banklarning iqtisodiy faoliyati ni oqilona amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega. Resurs bazasini shakllantirishda yangi mijozlarni jalb qilish resurs bazasining tarkibiy qismini tashkil etadi. Resurs – fransuzcha "Resurs", so'zidan olingan bo'lib, pul mablag'lari, imkoniyat, zahira, daromad manbai, xom-ashyo va boshqalar anglatadi. Iqtisodiy manbalarda "resurs" so'zi ko'pincha turli xil ma'nolarda uchraydi. Rossiyalik olim O.Lavrushinning fikriga ko'ra, tijorat banklarining resurslari yoki «banklarning resurslari» bankning ixtiyorida bo'lgan o'z va jalb qilingan resurslarining yig'indisi bo'lib, uning aktiv operatsiyalarini amalga oshirishda ishlatiladi. Masalan: tabiiy resurslar, moliyaviy resurslar, iqtisodiyresurslar, inson resurslari va boshqalar.

Shunga asoslanib, iqtisodiy resurslarniiqtisodiy imkoniyatlarning asosiy elementlaridan biri sifatida qarash mumkin. U jamiyat rivojlanishining barcha bosqichlarida taqsimlanadi. Resurs iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishning aniq maqsadlariga erishish uchun ishlatiladi. Iqtisodiy resurslarning aksariyati-bu moliyaviy resurslar bo'lib, ularni pul va soliq resurslari tashkil etadi va iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash uchun xizmat qiladi. Moliyaviy resurslarning asosiy manbalari bo'lib vaqtinchalik bo'sh mablag'lar, soliqlar, jismoniy shaxslarning mablag'lari, chek omonatlarini berish bilan bog'liq mablag'lar va boshqalar hisoblanadi. Moliyaviy resurslarning ajralmas qismi bo'lgan bank resurslarini ko'rib chiqamiz. Dastlab banklarning majburiyatlari va ularning resurslari bir xil tushunchalar emasligiga e'tibor qaratish lozim. Bank passivlari bank resurslarining manbai hisoblanadi. Demak Bank resurslari bank balansining passiv qismida aks ettiriladi. Ularning o'lchami quyidagilarga bog'liq:

o'z mablag'lari hisobidan amalga oshiriladigan bank faoliyati;

Markaziy bankning pul-kredit siyosati va banklardan qarz mablag'lari va ularning tuzilishi;

tijorat bankining Markaziy bankdagi majburiy zahira miqdori;

boshqa passivlar;

Iqtisodiy manbalarda va bank mablag'larini shakllantirish bo'yicha tadqiqotlarda turli xil talqinlarini topishingiz mumkin.

Jumladan "Bank resurslari", "kredit resurslari", "depozit resurslari", "Bank majburiyatlari" kabi tushunchalarni keltirish mumkin. Rus olimi Lavrushinning fikriga ko'ra, tijorat banklarining resurslari yoki "Bank resurslari" bu o'z va qarzga olingan resurslarning yig'indisi bo'lib, bankda aktiv operatsiyalarni o'tkazish uchun foydalaniladi. Bank resurslariga bo'lgan ehtiyoj banklarni shakllanishida va bank faoliyatini amalga oshirishda paydo bo'ladi. Banklarni tashkil etishning dastlabki

bosqichlarida banklar o'z kapitaliga ega bo'lishi va kelgusidagi faoliyati uchun resurslarni jalb etishi zarur.

Kelgusida banklar o'z resurslari hisobiga o'zlari kamaytirishi kerak bo'lgan zaxiralarni yaratadilar kredit xavfi o'z resurslari uzoq muddatli aktivlarga investitsiyalarning asosiy manbai hisoblanadi. O'z mablag'lari ulushi bank umumiy majburiyatlarining 12% dan 20% gacha. Resurslar va tijorat banklarini boshqarishga alohida e'tibor qaratish kerak, bu mablag 'to'plash bilan bog'liq faoliyat, bu mablag' manbalarining hajmi va tegishli tuzilishini joylashtirish bilan bevosita bog'liqligini aniqlash. Banklar o'z va qarz mablag'larini ishlatganda eng muhim vazifa bir vaqtning o'zida bank aktivlarining maksimal rentabelligini va likvidlikning maqbul darajasini ta'minlashdir.

XULOSA

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, Daromadning asosiy hajmi banklarga kredit investitsiyalari, qimmatli qog'ozlarga investitsiyalar va investitsiyalar hisobidan taqdim etiladi;

Bankning umumiy likvidligi resurslarni yuqori likvidli aktivlarga joylashtirish orqali ta'minlanadi: markaziy bank va boshqa tijorat banklaridagi korrespondentlik hisobvaraqlarida. Resurslarning ma'lum bir qismi banklar tomonidan asosiy vositalar va nomoddiy aktivlarni sotib olishga sarflanadi. Bunday aktivlar likvid emas va daromad keltirmaydi, deb tavsiflanadi, lekin ular boshqa tadbirkorlik sub'ektlari kabi bankning normal ishlashini ta'minlash uchun zarurdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Tadbirkorlik sub'ektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish va hisobga qo'yish tizimini takomillashtirish to'g'risida»gi qarori. Toshkent oqshomi. 2001 y. 24 avgust. 99-son.
2. Karimov I. A. «O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida». -T.: O'zbekiston, 1995.
3. Abdullaeva Sh. Z. Bank risklari va kreditlash. -T.: Moliya, 2002.
4. Abdullaev g'., Karimov F. Kichik biznes va tadbirkorlik asoslari. 100 savoljavob. (1-qism). - T.: Mehnat, 2000.
5. Bocharev V. V., Popova R. G. Finansovo-kreditniy mexanizm regulirovaniya
6. investitsionnoy deyatelnosti predpriyatiy. Ucheb. pos. - SPb.: UEF, 1993.
7. Bozor iqtisodiyoti nazariyasi va amaliyoti, -T.: O'qituvchi, 2000.
8. Vahobov A. V., Ibrohimov A. T. Moliyaviy tahlil: Darslik. - T.: Sharq, 2002.

